

Staatsexamen VWO

2024

tijdvak 1
donderdag 30 mei
09.00 – 10.00 uur

Maatschappijleer

College-examen schriftelijk

**Voor dit examen zijn maximaal 30 punten te behalen;
het examen bestaat uit 30 meerkeuzevragen.**

Beantwoord alle vragen op het antwoordblad.

Bij de vragen 1 t/m 5 gebruik je tekst 1 uit het bronnenboekje.

In Nederland is de stemgerechtigde leeftijd 18 jaar. Tekst 1 is een artikel uit het NRC naar aanleiding van een uitspraak van het Hoogerechtshof en de campagne 'Make It 16' in Nieuw-Zeeland om daar jongeren vanaf 16 jaar het stemrecht te geven.

- 1p 1 Welke omschrijving van een grondwetswijziging in een parlementaire democratie is juist?
- A** De bevolking beslist direct mee met behulp van het door hen gekozen parlement.
 - B** Een parlement ontwerpt wetten, neemt beslissingen over wetgeving en voert de vastgestelde wetten uit.
 - C** Jonge en oudere burgers kiezen vertegenwoordigers die besluiten nemen voor het hele volk.
 - D** Politieke besluitvorming vindt plaats door een gekwalificeerde meerderheid van parlementsleden.
- I In de regels 18 t/m 34 van tekst 1 gaat het over representatie van jongeren en ouderen.
- II Jongeren die gaan stemmen voor een parlement is een voorbeeld van directe democratie.

- 1p 2 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist?
- A** I is juist, II is onjuist.
 - B** II is juist, I is onjuist.
 - C** Beide stellingen zijn juist.
 - D** Beide stellingen zijn onjuist.

In de regels 36 t/m 66 van tekst 1 komt de spanning tussen representatie en representativiteit aan de orde.

- 1p 3 Welke omschrijving van deze spanning komt overeen met de inhoud van de regels 36 t/m 66 van tekst 1?
- A** Als gevolg van de vergrijzing, neemt de representativiteit van het aantal vertegenwoordigers van de ouderen af.
 - B** Het aantal oudere kiezers neemt toe, waardoor belangen van ouderen hoger op de politieke agenda komen.
 - C** De trend in de opkomst onder 25-minners leidt tot een stijging van representativiteit.
 - D** Het aantal vertegenwoordigers van oudere burgers wordt minder als gevolg van de ontgroening.

In de regels 81 t/m 92 van tekst 1 komt een enquête aan bod. Hieronder twee stellingen over de uitkomsten van die enquête.

- I Er is volgens de deelnemers aan de enquête geen grote meerderheid voor uitbreiding van de electorale participatie.
- II Jongeren in Nederland zijn in meerderheid tegen de vervroeging van de leeftijd waarop je mag stemmen.

1p 4 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist?

- A I is juist, II is onjuist.
- B II is juist, I is onjuist.
- C Beide stellingen zijn juist.
- D Beide stellingen zijn onjuist.

Een besluit over het voorstel 'stemmen vanaf 16' is het resultaat van een politieke discussie en de getalsmatige krachtsverhouding in het parlement.

- I Liberale en socialistische partijen zijn op grond van conservatieve waarden als vrijheid en gelijkheid tegen 'stemmen vanaf 16'.
- II Confessionele partijen zullen op grond van hun progressieve waarden als rentmeesterschap en gedeelde verantwoordelijkheid voor 'stemmen vanaf 16' zijn.

1p 5 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist?

- A I is juist, II is onjuist.
- B II is juist, I is onjuist.
- C Beide stellingen zijn juist.
- D Beide stellingen zijn onjuist.

Bij de vragen 6 t/m 9 gebruik je tekst 2 uit het bronnenboekje.

De positie van de Eerste Kamer der Staten-Generaal is met enige regelmaat onderwerp van discussie. In februari 2023 schreef Hans Goslinga een column over de Eerste Kamer met als titel "De Eerste Kamer is een tandeloze bulldog."

Hieronder staan mogelijke kenmerken van de Eerste Kamer.

	kenmerken van de Eerste Kamer
M	senaat / indirect gekozen / 75 leden
N	geen fracties / 150 leden / senaat
O	recht van amendement / indirecte verkiezingen / vergadert 1 keer per week
P	recht van budget / directe democratie / vetorecht

1p 6 Welke kenmerken horen bij de Eerste Kamer?

- A de kenmerken van **M**
- B de kenmerken van **N**
- C de kenmerken van **O**
- D de kenmerken van **P**

- 1p 7 Waarom noemt de auteur Goslinga de Eerste Kamer een ‘tandeloze bulldog’?
- A De Eerste Kamer maakt gebruik van het recht van initiatief.
 - B De Eerste Kamer wordt steeds politieker door de invloed van de eerste minister.
 - C De Eerste Kamer wordt indirect gekozen en de Tweede Kamer wordt direct gekozen.
 - D De fracties in de Eerste Kamer steunen hun fracties in de Tweede Kamer.

De Eerste Kamer heeft een wetgevende en een controlerende taak. Om deze taken uit te kunnen voeren, heeft de Eerste Kamer een aantal rechten.

	wetgevende taak	controlerende taak
R	recht van goedkeuring en vragen	recht van enquête en interpellatie
S	recht van amendement en vragen	recht van motie en budgetrecht
T	recht van initiatief en budget	recht van enquête en motie
U	recht van veto en amendement	recht van interpellatie en vragenrecht

- 1p 8 Welke combinatie van rechten van de Eerste Kamer is juist?
- A De combinatie **R** is juist.
 - B De combinatie **S** is juist.
 - C De combinatie **T** is juist.
 - D De combinatie **U** is juist.
- 1p 9 Welke van de volgende uitspraken over de Eerste Kamer is juist?
- A De Eerste Kamer beoordeelt als eerste alle wetsvoorstellen van kabinet en Kamer.
 - B De Eerste Kamer heeft wetgevende macht, maar komt zelf niet met wetsvoorstellen.
 - C De Eerste Kamer kan de rechterlijke macht negeren.
 - D De Eerste Kamer wordt rechtstreeks gekozen door de Nederlandse bevolking.

Bij de vragen 10 t/m 15 gebruik je tekst 3 van het bronnenboekje.

In deze vragen gaat het over de regelgeving en de betekenis van de algemene bijstandswet in Nederland.

- 1p 10 Welk begrip dient in regel 3 van tekst 3 bij ...**X**... ingevuld te worden?
- A sociale verzekering
 - B sociale voorziening
 - C volksverzekering
 - D werkgeversverzekering
 - E werknemersverzekering

In de regels 26 t/m 32 van tekst 3 is sprake van een sociaal minimum.

- 1p 11 Welke omschrijving is juist als het gaat om een sociaal minimum?
- A het minimale bedrag dat nodig is om alle schulden te kunnen betalen
 - B het minimale bedrag dat nodig is om in aanmerking te komen voor de huurtoeslag
 - C het minimale bedrag dat nodig is om in het levensonderhoud te kunnen voorzien
 - D het minimale bedrag dat nodig is om te voldoen aan de belastingplicht
- 1p 12 Uit welke regels van tekst 3 blijkt dat bij de bijstand wordt uitgegaan van de draagkracht van de leefeenheid?
- A regels 14 t/m 16
 - B regels 17 t/m 20
 - C regels 28 t/m 32
 - D regels 33 t/m 39

De rijksoverheid heeft volgens de grondwet een zorgplicht ten aanzien van bestaanszekerheid van de burgers.

- 1p 13 Welk soort grondrecht is hier van toepassing?
- A een financieel grondrecht
 - B een klassiek grondrecht
 - C een onafhankelijk grondrecht
 - D een politiek grondrecht
 - E een sociaal grondrecht
- I Van iedereen die in Nederland woont of werkt wordt verwacht dat hij of zij een zorgverzekering heeft.
- II De overheid heeft een sociale verplichting om het welzijn van de burgers te bewaken.
- 1p 14 Welke stelling is of welke stellingen zijn juist?
- A I is juist, II is onjuist.
 - B II is juist, I is onjuist.
 - C Beide stellingen zijn juist.
 - D Beide stellingen zijn onjuist.

De hoogte van het sociaal minimum is niet voor iedereen hetzelfde. De hoogte van het sociaal minimum wordt jaarlijks vastgesteld.

- 1p 15 Wie stelt de hoogte van het sociaal minimum vast?
- A de gemeente
 - B de minister van Financiën
 - C de minister van Sociale Zaken
 - D de provincie
 - E de Sociale Verzekeringsbank

Bij de vragen 16 t/m 20 gebruik je tekst 4 van het bronnenboekje.

De Europese Unie bestaat in 2023 uit 27 lidstaten. Hoe de sociale zekerheid is ingericht verschilt per land.

Op grond van de informatie van tekst 4 is Finland in te delen als een bepaald soort verzorgingsstaat.

- 1p 16 Bij welke soort verzorgingsstaat is Finland het beste te plaatsen?
- A een continentaal conservatief-corporatistische verzorgingsstaat
 - B een liberale verzorgingsstaat
 - C een mediterraan conservatief-corporatistische verzorgingsstaat
 - D een sociaaldemocratische verzorgingsstaat

Er zijn verschillende waarden die ten grondslag liggen aan de maatregelen zoals die in Finland zijn vastgesteld.

- 1p 17 Welke waarde is op basis van de informatie uit tekst 4 van toepassing in Finland?
- A De waarde 'collectieve vrijheid', omdat ouders niet zelf mogen kiezen hoe zij 6 maanden verlof verdelen.
 - B De waarde 'gelijkheid', omdat ouders gelijkwaardig de taken van de opvoeding kunnen verdelen.
 - C De waarde 'moederschap', omdat de moeder centraal staat in de regeling.
 - D De waarde 'patriotisme', omdat de overheid de verantwoordelijkheid neemt voor de opvoeding.

In 2019 werd in het Europees Parlement gesproken over de mogelijkheid dat vaders in de Europese Unie recht hebben op minimaal tien dagen kraamverlof. Nederland stemde tegen dit idee. Volgens de toenmalige minister Koolmees ligt de verantwoordelijkheid van de sociale zekerheid bij de lidstaten en niet bij het Europees Parlement. De nieuwe wetgeving over een minimum van tien vrije dagen voor vaders rond de bevalling werd in 2019 van kracht.

- 1p 18 Welke verklaring voor de stellingname van de toenmalige minister is juist?
- A De toenmalige minister Koolmees heeft deels gelijk, maar moet in de geest van de wet toch tegemoetkomen aan de Europese wetgeving.
 - B De toenmalige minister Koolmees heeft gelijk en Nederland hoeft zich in deze situatie niet aan de Europese wet te houden.
 - C De toenmalige minister Koolmees heeft geen gelijk. De Europese wetgeving gaat altijd voor nationale wetgeving.
 - D De toenmalige minister Koolmees heeft geen gelijk. Het Europees parlement moet garanderen dat ieder EU-burger dezelfde sociale zekerheid heeft.

Een langer vaderschapsverlof staat bij meerdere Europese landen op de publieke agenda. Nieuwe wetgeving in de verschillende lidstaten van de Europese Unie kan plaatsvinden door wederzijdse beïnvloeding van die landen.

1p 19 Dit is een voorbeeld van:

- A de internationalisering van arbeidsvoorwaarden
- B de toename van de informatisering in de zorg
- C de toename van nationalistische sentimenten
- D de verdergaande invloed van het maatschappelijke middenveld

Bij het vak maatschappijleer zijn er vier invalshoeken te onderscheiden. In de regels 22 t/m 25 van tekst 4 staat:

“Hiermee probeert het land vaders te stimuleren om meer tijd met hun kinderen door te brengen.”

1p 20 Welke invalshoeken zijn in dit citaat te herkennen?

- A de politiek-juridische en de sociaaleconomische invalshoek
- B de sociaal-culturele en de politiek-juridische invalshoek
- C de vergelijkende en de politiek-juridische invalshoek
- D de vergelijkende en de sociaaleconomische invalshoek

Bij de vragen 21 t/m 25 gebruik je tekst 5 van het bronnenboekje.

In 2022 keek een 71-jarige rechter terug op zijn loopbaan als rechter.

Er zijn in Nederland verschillende soorten rechters.

1p 21 Wat is het verschil tussen een politierechter en een rechter die meervoudige zaken doet?

- A Een politierechter behandelt alleen beroepszaken.
- B Een politierechter behandelt alleen overtredingen.
- C Een politierechter behandelt zaken altijd in aanwezigheid van een getuige.
- D Een politierechter behandelt zaken in een enkelvoudige kamer.

In de regels 20 t/m 22 van tekst 5 staat:

“U moet mij helpen met wat voor straf ik zou moeten opleggen. Vertel.”

1p 22 Wie eist in Nederland een straf?

- A de advocaat
- B de griffier
- C de officier van justitie
- D de rechter
- E de verdachte

Een rechter heeft de taak om een straf te bepalen. Straffen hebben verschillende doelen, bijvoorbeeld resocialisatie.

- 1p 23 In welk gedeelte van tekst 5 komt het doel van resocialisatie naar voren?
- A in de regels 1 t/m 4
 - B in de regels 22 t/m 23
 - C in de regels 41 t/m 43
 - D in de regels 51 t/m 53
 - E in de regels 53 t/m 57

In de regels 64 t/m 79 van tekst 5 beschrijft de rechter een voorval. Een strafproces verloopt volgens een volgorde met vast omschreven stappen.

- 1p 24 Welke stap in een strafproces is in de regels 64 t/m 79 van tekst 5 aan de orde?
- A laatste woord
 - B onderzoek
 - C pleidooi
 - D requisitoir
 - E tenlastelegging
 - F vonnis

Uit de regels 64 t/m 79 van tekst 5 blijkt dat de rechter de verdachte betrapt op een onwaarheid.

- 1p 25 Is een verdachte verplicht de waarheid te spreken?
- A Ja, want hij heeft een belofte afgelegd, anders pleegt hij meened.
 - B Ja, want hij heeft een eed afgelegd, anders pleegt hij meened.
 - C Nee, want het spreken van de waarheid heeft geen effect op de uiteindelijke uitspraak van een rechter.
 - D Nee, want hij hoeft niet mee te werken aan zijn eigen veroordeling.

Bij de vragen 26 t/m 30 maak je gebruik van tekst 6 van het bronnenboekje.

Deze tekst behandelt de plaats die een kroongetuige kan innemen in een strafproces. Een kroongetuige is een persoon die een misdrijf heeft begaan en die getuigt om zelf een lagere of geen straf te krijgen. In 2022 verscheen een kritisch rapport over de rol van een kroongetuige naar aanleiding van een aantal liquidaties.

- 1p 26 Welke uitspraak over de verantwoordelijkheid van een getuige van een misdrijf is juist?
- A Een getuige moet het delict hebben waargenomen.
 - B Een getuige staat onder ede en moet de waarheid spreken.
 - C Een getuige wordt alleen maar gebruikt door de verdediging.
 - D Een getuige wordt alleen maar gebruikt door de officier van justitie.

In tekst 6 wordt onderscheid gemaakt tussen zware en minder zware criminelen.

- 1p 27 Het verschil tussen zware en minder zware criminaliteit speelt een rol:
- A bij het bepalen van de rechten van de verdachte.
 - B bij het bepalen van de schuldvraag.
 - C bij het bepalen van de strafmaat.
 - D bij de rol van de slachtoffers in het strafproces.

Bij het inzetten van een kroongetuige speelt het dilemma van een rechtsstaat een rol.

- 1p 28 Wat is het dilemma van een rechtsstaat bij het inzetten van een kroongetuige?
- A Enerzijds de behoefte aan veiligheid van de burgers en anderzijds het willen inperken van hun grondrechten.
 - B Enerzijds de inzet van middelen om het recht te handhaven en anderzijds de bescherming van de grondrechten.
 - C Enerzijds de mate van veiligheid van de burgers en anderzijds hun behoefte aan zekerheid.
 - D Enerzijds de mogelijkheid van een officier van justitie om een verdachte te vervolgen en anderzijds het gebrek aan bewijsmateriaal.

- 1p 29 Welk begrip moet worden ingevuld bij de letter ...Z... in de regels 54 en 60 van tekst 6?
- A het Openbaar Ministerie
 - B de penitentiaire instelling
 - C de politie
 - D de reclassering
 - E de strafrechter

De inzet van een kroongetuige raakt belangrijke beginselen van de rechtsstaat in Nederland.

- 1p 30 Welk beginsel van de Nederlandse rechtsstaat staat door het gebruik van een kroongetuige onder druk?
- A het legaliteitsbeginsel
 - B de onschuldpresumptie
 - C de rechtsgelijkheid
 - D de trias politica